

KAZAK ŞİİRLERİNDE “GECE”

“Night” Metaphor in Kazakh Poetries

Мифопоэтическое образ ночи в казахской лирике

Zhanat AİMUHAMBET* - Rysgul ABİLKHAMİTKIZI**

Gazi Türkiyat, Güz 2014/15: 135-142

Özet: “Gece”, tabiat olayı olmanın ötesinde, şiirlerde insanî duyguların da ifade aracıdır. Mitolojik manaya sahip olan “gece”, çağdaş şairlerin de çok sık başvurduğu metaforlardandır. Kazak şairleri de “gece” motifini, farklı anlamlar yükleyerek şiirlerinde kullanmışlardır. Bunlarda kahramanın karmaşık ruh hâli, kötümserlik, yalnızlık gibi duygular “gece” metaforuyla verilmiştir. Bu makalede, Abay Kunanbayev, Mağcan Cumabayev, Esengali Ravşanov gibi şairlerin şiirlerinden örnekler incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Kazak edebiyatı, lirik şiirler, şiir tahlili, söz sanatları.

Abstract: “Night”, beyond being a natural phenomenon, is also a means with which emotions are expressed. “Night” which includes mythological sense, is one of the metaphors which contemporary poets often use. Kazakh poets have also used “night” motif in their poetries, ascribing several meanings to it. In those poetries, some emotions such as protagonist’s complex psychological state, pessimism and solitude are indicated by “night” metaphor. This paper deals with instances from the poetries of Abay Kunanbayev, Mağcan Cumabayev, Esengali Ravşanov.

Key words: Kazakh literature, lyrical poetries, poetry analysis, rhetorics

Аннотация: В статье рассматриваются проблемы образности в современной лирике, роль мифических представлений в системе поэтического мышления. Анализируются художественные приемы изображения ночи в казахской лирике, поэтические традиции Абая, новшества и достижения поэтов других поколений. Различные методы и приемы, используемые при передаче образа ночи, рассматриваются во взаимосвязи с поэтическим мастерством авторов. Сделаны заключения об особенностях образа ночи в национальной лирике.

Ключевые слова: Казахская лирика, национальная поэзия, мифологическое мышление, мифическое сознание, природа, эмоциональные наслоения, темнота (тьма, мрак), хаос, олицетворение

GİRİŞ

Mitolojik düşünce çağına ait mitolojik zihniyete göre tüm doğa, canlı ve yaşayan bir ruh olarak değerlendirilir. İnsan ile tabiat benzerdir; düşünme, üzülmeye ve sevinme gibi duygu hâlleri insanda da doğada da vardır düşüncesi, estetik düşünce sisteminde mecazî anlamlarla ortaya konulur. İnsanın kendini doğadan ayrı tutmadığı eski çağlarda ortaya çıkmış olan inançlar, onun mitlerini oluşturmuştur. Mitolojik anlatılardan sonra, bu inançların temelinde bulunan unsurlar, edebî eserlerde doğrudan ya da metaforik olarak ifade edilmiştir.

* Doç.Dr., L.Gumilyev Üniversitesi, Astana/KAZAKISTAN, a_zhanat@mail.ru

** Dr., Astana / KAZAKISTAN, risgul555@mail.ru

Kazak edebiyatında, doğayla ilgili mitler bir hayli fazladır ve bunlar Seyit Kaskasov'un mitolojiyle ilgili araştırmalarında detaylı olarak değerlendirilmiştir (Kaskasov 2002: 89).

Mitolojinin dışında, diğer edebî türlerde de tabiat ve tabiatın çeşitli durumları, hem tabiatla hem de insan duygularıyla ilgili şiirlerde geniş bir şekilde kullanılmaktadır.

Bu çalışmada Kazak edebiyatında, "gece"nin nasıl kullanıldığı, örneklendirme yöntemi ve psiko-analiz yöntemi birlikte kullanılarak değerlendirilmeye çalışılacaktır.

"GECE" NİN KAZAK ŞİİRİNDEKİ GÖRÜNÜŞÜ

Konumuza esas olan "gece" doğanın değişimi, başka bir deyişle onun bir anı ve zamanıdır. Mitolojik anlatılarda (masal, destan, efsane ve hikâye gibi türlerin hepsi mitolojiden unsurlar almıştır) cadı, albastı gibi olumsuz güçlerin insanoğluna zarar verdiği vakit gecedir. Dünyanın oluşması ile ilgili olarak mitolojide ilk önce kargaşa (kaos) ve sonsuz karanlık anlatılır. Karanlık -kara rüya- geceleri insanın zihnine korku, keder ve baskı olarak sinmiştir. Canlı varlıklar ışık ile karanlığın, merhamet ile zulmün mücadelesi içindeyse, ışık -merhamet- güneş ortaklığının karşısında, karanlık -zulüm- gece yer alır. İnsanoğlunun eski dönemlerdeki bu düşüncesi, sonraki dönemlerde estetik ifadeye ulaşmış ve kalıplaşarak edebî eserlerde söylenecek mecazlı düşünceleri belirtmede, lirik kahramanın duygularını ifade etmede mühim bir role sahip olmuştur. Mitolojinin ve mitolojiden etkilenen türlerin tılsımlı, muammalı, sırlı karanlık tasvirindeki gecesi, çağdaş eserlerde artık tek yönlü olarak değil, gizli ve canlı duyguları ifade etmede çok yönlü olarak kullanılmaktadır. Bu özelliğiyle de "gece", estetik seviyeye yükselmiş olan şiirde, tam bir resme dönüşmektedir.

Kazak edebiyatında millî şiirin gelişme sürecinde Abay Kunanbayev'in "gece" imajını ilk olarak kullanıldığı meşhur şiirinde şöyle bir ifade vardır:

Mitolojik düşünce çağına ait mitolojik zihniyete göre tüm doğa canlı ve yaşayan bir ruh olarak değerlendirilir. İnsan ile tabiat benzerdir; düşünme, üzülme ve sevinme gibi duygu hâlleri insanda da doğada da vardır düşüncesi, estetik düşünce sisteminde mecazî anlamlarla ortaya konulur. İnsanın kendini doğadan ayrı tutmadığı eski çağlarda ortaya çıkmış olan inançlar, onun mitlerini oluşturmuştur. Mitolojik anlatılardan sonra, bu inançların temelinde bulunan unsurlar, edebî eserlerde doğrudan ya da metaforik olarak ifade edilmiştir.

Kazak edebiyatında, doğayla ilgili mitler bir hayli fazladır ve bunlar Seyit Kaskasov'un mitolojiyle ilgili araştırmalarında detaylı olarak değerlendirilmiştir (Kaskasov 2002: 89).

Mitolojinin dışında, diğer edebi türlerde de tabiat ve tabiatın çeşitli durumları, hem tabiatla hem de insan duygularıyla ilgili şiirlerde geniş bir şekilde kullanılmaktadır.

Bu çalışmada Kazak edebiyatında, “gece”nin nasıl kullanıldığı, örneklendirme yöntemi ve psiko-analiz yöntemi birlikte kullanılarak değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

“GECE”NİN KAZAK ŞİİRİNDEKİ GÖRÜNÜŞÜ

Konumuza esas olan “gece” doğanın değişimi, başka bir deyişle onun bir anı ve zamanıdır. Mitolojik anlatılarda (masal, destan, efsane ve hikâye gibi türlerin hepsi mitolojiden unsurlar almıştır) cadı, albastı gibi olumsuz güçlerin insanoğluna zarar verdiği vakit gecedir. Dünyanın oluşması hakkındaki mitolojide ilk önce kargaşa (kaos) ve sonsuz karanlık anlatılır. Karanlık -kara rüya- geceleri insanın zihnine korku, keder ve baskı olarak sinmiştir. Canlı varlıklar ışık ile karanlığın, merhamet ile zulmün mücadelecisi içindeyse, ışık -merhamet- güneş ortaklığının karşısında, karanlık -zulüm- gece yer alır. İnsanoğlunun eski dönemlerdeki bu düşüncesi, sonraki dönemlerde estetik ifadeye ulaşmış ve kalıplaşarak edebi eserlerde söylenecek mecazlı düşünceleri belirtmede, lirik kahramanın duygularını ifade etmede mühim bir role sahip olmuştur. Mitolojinin ve mitolojiden etkilenen türlerin tılsımlı, muammalı, sırlı karanlık tasvirindeki gecesi, çağdaş eserlerde artık bir yönlü olarak değil, sırlı duyguları ve canlı duyguları ifade etmede çok yönlü olarak kullanılmaktadır. Bu özelliğiyle de “gece”, estetik seviyeye yükselmiş şiirde tam bir resme dönüşmektedir.

Kazak edebiyatında millî şiirin gelişme sürecinde Abay Kunanbayev’in “gece” imajının ilk olarak kullanıldığı meşhur şiirinde şöyle bir ifade vardır:

<i>Karañğı tünde tav kalğıp,</i>	Karanlık gecede dağ uyuklayıp,
<i>Uykığa keter balbırıp.</i>	Uykuya gider rahatlayıp.
<i>Dalamı cim-cirt del-sal gıp,</i>	Bozkırda sessizlik hakim olur,
<i>Tün basadı salbırıp.</i>	Gece basar başını öne eğerek.

(Kunanbayev, 2004: 29)

Bu dizeleri “gece” motifi için örnek olarak alabiliriz. Özgün şekli, ünlü Alman şairi Goethe’ye ait olan bu şiirin Rus dilindeki örneği, Lermontov’un eserinde görülür ve yollarda gecenin tasviri, karanlık, uykuya gitmek, تنها, yorgun gibi sözcüklerle belirginleştirilir.

Abay’ın, gece vaktinin esrarlı bir saatini tasvir ettiği “Celsiz Tünde Canık Ay/Rüzgârsız Gecede Işıklı Ay” dizeleriyle başlayan şiirinde, gece tasviri, parlak ay mehtabının suda titremesi, vadi içindeki ırmağın sesinin duyulması şeklinde canlı bir resme dönüşmüştür. Bu şiirde olduğu gibi, doğa sistemi ve onun her anı, Kazak şairlerinin şiirlerinin esas objesidir. Lirik kahramanın bünyesindeki değişim, hisleri-

nin çarpışması, bir fon müziği gibi doğa manzarasının değişimiyle ifade edilir. Çağdaş Kazak edebiyatındaki geceyle ilgili diğer şiirler de bu görüşümüzü ispat edecek mahiyettedir:

Mağcan Cumabayev'in "Peygamber" şiirinde:

<i>Künbatıstı karañğılık kaptañan,</i>	Batıyı karanlık kaplamış,
<i>Küni batıp, caña tañı atpağan.</i>	Güneş batıp, yeni şafak atmamış.
<i>Tünerip cür tünnen tuğan periler</i>	Keyifsiz gezmekte geceden doğan periler
<i>Tañirisin tabanına taptağan.</i>	Tanrısını ayaklarının altında ezmiş.

(Cumabayev, 1989: 51)

batı – gece - karanlık bir bütün olarak tasvir edilmiştir. Bu mısralardan, şairin çağına, yaşanan değişimlere bakışı anlaşılır. Yukarıda değindiğimiz gibi, karanlık gece kederin, zulmün işareti olarak metaforik şekilde kullanılmış, şair kara niyetlileri "Tanrısını ayağının altında ezen, geceden doğan periler" şeklinde göstermiştir. Şair, gece ile sabahı, karanlık ile ışığı, batı ile doğuyu karşılıklı kullanarak şairlik sanatını da bu tezatlarla gösterir.

Mağcan Cumabayev'in "Ot/Ateş" şiiri de bu şekildedir. "Karanlık düşmanım" demektedir şair burada da. Şairin geceyi keder, üzüntü çemberinde tasvir ettiğine dair başka örnekleri, "Ayga/Ay'a" şiirinde ayı "kederli ay" olarak nitelendirmesinde ve "Gece İdi" şiirinde de görebiliriz. Abay, şiirlerinde geceyi arka plan şeklinde alıp doğanın bir anının manzarasını tanıtmaktayken; Mağcan'ın şiirlerinde "gece", belli bir görüşü, duyguyu açıklama görevini üstlenmektedir.

Bütün olarak ele aldığımızda, şiirlerinde derin anlamlar bulunan Mağcan, bütün şiirlerinde geceyi keder ve üzüntü ifadesi olarak kullanmamıştır. İlgüdü ve aşk konulu şiirlerinde gece tasviri başka özellikleriyle de yansıtılır. Bunlarda şair, "sımsıcak gece uymakta", "ipek gece" gibi tanımlamalarla, geceyi tasvir ederken yeni söz sanatlarına ve imajlara başvurmakta ve bu arayışında başarılı olarak kendinden sonraki şairlerin eserlerinde de bu imajlardan geniş şekilde istifade edilmesine, imajın hem farklı hem de derin anlamlar kazanmasına zemin hazırlamaktadır. Bu görüşümüze örnek olarak Esengali Ravşanov'un "Tünniñ Köz Cası/Gecenin Gözyaşı" şiirini alabiliriz. Şairin şiirlerine has benzetme sanatının bir manzarası, söz konusu şiirin ilk dizesinde tecelli eder ve gece hemen karakter olarak işleme geçer:

<i>Capırakka aynalıp ketsem men dep,</i>	Yaprağa dönüşeyim diye ben,
<i>Casırındım küñ ava top şeñgel kep.</i>	Gizlendim öğle sonrası çalılara.
<i>Meñsiz kara at mingen</i>	Bensiz, kara at binen
<i>Tün meni izdep cür,</i>	Gece beni aramakta,
<i>Meni izdep cür, say kuldap, tepseñdi örlep</i>	Beni aramakta, vadiye inip tepeye tırmamarak.

(Ravşanov, 1995: 71)

Edebî eserlerdeki kişileştirme/teşhis sanatının, Kazak millî şiirinde mükemmel örnekleri vardır. Bu şiirdeki kişileştirmenin estetik seviyesi, bu örneklerin hiç biri-

sinden zayıf değildir. Genelde "karanlık", "kara mavi" ve "siyah" sıfatlarıyla gelen gecenin "Bensiz, kara at binen" şeklinde tasvir edilmesi de "gece" kavramının düşündürdüğü imaja uygundur. Masallarda rastladığımız gibi, sabahın beyaz atlı; gecenin ise siyah atlı kişi türünde tecelli edilmesinin ilk çağ insanlarının mistik inancından kalan benzetmeler olduğu bellidir. Dolayısıyla "Bensiz kara at binen gece" sözü, lirik kahramanın içgüdüleriyle duyum dünyasını gösterir ve yalnız kalıp üzülen, bundan dolayı dayanak arayan, üzüntüye elverişli yeni bir sureti, sanatlı tasvirle ortaya çıkarır. Şair, doğanın her anına, her değişimine benzetilebilen insan ruhunu, sanatın gücünden faydalanarak okuyucusuna estetik keyif veren dizelere döker. Birçok şair "gece"yi şiirinde kullanır ama onun "gece" sözünün yanına kattığı diğer sözler, onların sanatını, şiirinin özgünlüğünü meydana getirir.

Şiirin ikinci dördlüğünde;

*Meni izdep cür dariyanıñ çağasında
Men turmın goy, öytkeni, sanasında.
Kara şaşın cel çayıp aǵadı tün,
Aǵadı tün aǵaştar arasında.
(Rauşanov, 1995: 71)*

Beni aramaktadır deryanın kıyısında,
Ben varım çünkü onun aklında.
Kara saçını rüzgâr savurup akar gece,
Akar gece ağaçlar arasında.

İlk dördlükteki gecenin şiirin kahramanını (tabii kahramana göre) panik hâlinde arama teşebbüsü, şiirin ikinci dördlüğünde gelişmeye devam eder. Artık gece, "Bensiz kara at binen" değildir, "Kara saçını rüzgâr savurup ağaçlar arasında akar". Arama teşebbüsü hızlanmış. Böylece şiirin kahramanıyla gece, "kişiliğinin" arasındaki münasebeti tanıtmış olabilir. Bu arada teşhisin sembolle pekiştirdiğini, ondan dolayı gecenin değil, şiir kahramanının ruhunun titremesinin, hislerinin tasvir edildiğini söylemek isabetli olur. Şiir kahramanına bağlı ve onun desteğine ihtiyaç duyan gece ile "yaprağa dönüşüp" doğaya sinmek isteyen lirik "benin" arasındaki tılsımlı ilişkinin şahidi, ancak gökyüzüdür. Şair ben sözcüğünü küçük harfle yazarak, "Gece", "Gökyüzü" isimlerini büyük harfle kullanır. Burada acaba ne gibi bir sır vardır? Bir bakışta önemli bir şey yoktur. İnsanın içgüdülerini tasvir eden gizemli şiirin manasına bakarsak, her şey kolayca anlaşılır. Kendimizce düşünce yürütürsek, bilimsel tahlil çemberinden çıkarak gökyüzü, şahsiyete dönüşmüş şiir kahramanının aklı; gece ise, kederli, gizemli ve hassas duygularındır, diyebiliriz. Bu, şairin şahsi görüşüdür. Düşüncemizi ispatlamak amacıyla, şiirdeki ayrıntıları gözden geçirelim: Önce "yaprağa dönüşmeyi" arzulayan ve gizlenen şiir kahramanının ruh dünyası, doğaya dönüşür. Sabırlı olmaya ve ittifaka davetiyle gökyüzü, tek kontrolcü görevini üstlenir. Kalp atışıyla nefes alan duygu ise gece olarak kendinden uzağa gitmek isteyen sahibini aramaktadır. Akıl teşebbüsünden ziyade, duygu hareketi aktiftir. Yukarıda değindiğimiz "ben" in küçük harfle verilmesi, şiirdeki kahramanın gölgede kalarak ona ait duygu hâlinin geceye değiştirilmesindedir. Yani gece benzetmesi, şiirdeki asıl görevi yüklenmektedir. Duygularını terk edemeyen şiir kahramanı, nihayet geceyle kavuşur:

*Tabadı akır, tabadı köp adaskan,
Öksidi ünsüz kevdemde basın süyep,
...Cubatuğa caralğam men o bastan.
(Rauşanov, 1995: 71)*

Bulur nihayet, bulur yolunu kaybeden,
Ağlamakta sessiz omzuma başın koyarak,
...Teselli etmeye doğmuştum ben kadim
vakitten.

İnsanın hassas duyguları karşısındaki çaresizliği bu dizeler vasıtasıyla anlatılmıştır. Şair, gecenin başını omza koyarak ağlamasıyla insanın yoğun duygu çatışmalarını ifade eder. İnsanın iç dünyasındaki çatışmalar, şiirin sonraki dörtlüğünde net bir şekilde şiirsel kelime gruplarıyla verilmiştir:

<i>Sıbrılaydı,</i>	Fısıldıyor,
<i>Cılaydı,</i>	Ağlıyor,
<i>Külip tattı,</i>	Gülerek tatlı tatlı,
<i>Süyedi eken ol meni,</i>	Seviyormuş o beni,
<i>Umutpaptı.</i>	Unutmamış.

(Rauşanov, 1995: 71)

Ağlamak ve gülmek, birbirine zıt duygu hâlleridir. Bu zıt kavramlar, paralel şekilde ikizleşerek yekpare bir ontolojinin dalgalı durumunu gösterir. Lirik manada “ben” in geceyle pekişmesi, ikiye ayrılmış iç dünyanın birleşerek bir karara varmasıdır.

<i>...İiskey berem ün-tünsüz</i>	...Koklamaktayım devamlı ses çıkarmadan
<i>İiskey berem,</i>	Koklamaktayım,
<i>Calbiz iisi şaşma siñip kaptı.</i>	Celbiz kokusu saçına sinmiş iyice.

(Rauşanov, 1995: 71)

Şiire “Gecenin Gözyaşı” başlığının verilmesinin de bir anlamı vardır. Çünkü birbirine eklenmiş benzetme-teşhis-sembol gibi tasvir edici yöntemlerle şiir kahramanının gizemli ve derin, hassas duygu dünyası sanatsal gerçek kapsamında işlenmiştir. Bu şiiri subjektif tarzda bir eser olarak adlandırabiliriz. Bu arada edebiyat araştırmacısı, tenkitçi Tursınjan Şapay’ın lirik şiirdeki tabiat tasvirinin insanın iç dünyasını tasvir ederken üstlendiği görevi hakkında görüşlerini hatırlayabiliriz (Rauşanov, 1995: 162-164). T. Şapay, manzumedeki tabiat ile insanın tasvir tarihi ve yöntemlerine değinir ve “Uzak Doğu, onun içinde Japon manzumesine has önemli bir işaret olarak, insanın tabiata sinme teşebbüsü; tabiat aracılığıyla “ben” ve “ben olmayan”ın farksız olduğunu tasvir etmek, soylu manzumenin mühim görevidir” şeklindeki görüşünü başka araştırmacıların görüşüne de atıf yaparak ortaya koyar (Şapay, 2000: 163). Kazak millî manzumesinde de tabiatın mühim yer aldığı gerçektir. Köklü benzetmeler, Japon manzumesindeki gibi değiştirilmesi mümkün olmayan sert, estetik kanunlar halk manzumesinde de, çağdaş yazılı manzumelerimizde de yoktur. Tabiatı konu alan eserlerinde Kazak şairleri ancak kendi ilham güçlerine ve yeni tarzdaki sanatsal sözcüklere başvurur. İnsan ile tabiat ontolojisini pekiştirerek ikisini bir arada anlatmanın mükemmel örneklerini dikkatimize sunan Kazak nazmı, düşünce ve duyguyu suretli, mecazlı, farklı şekilde anlatmanın teferruatlı yöntemlerini bularak estetik, manası derin şiirlerle zenginleşir. Göçebe hayat yaşayan ecdadımız, tabiatı

kutsal saymış ve onu bir ruha sahip varlık olarak görmüştür. Bu düşünce, zamanımızda da güncellenerek estetik düşüncenin kaynağını oluşturmaktadır. Bu görüşün hakikate uygun düştüğünü ele aldığımız şiirlerde görmekteyiz.

Millî şiirimizin estetik kalitesine kendi payını katanların biri de Esengali Rauşanov'dur. Onun usta şairliği ve özel imzası, insan – tabiat uygunluğunu nakışlayan duygusal şiirlerinde açıkça bellidir. Hassas lirizm ve derin bir psikolojik görüşle örülen yukarıdaki şiir, şairin ifade genişliği ile yetenek gücünün ürünüdür.

Gecenin sanatsal tasvir derecesinde tecelli ederek, "kişileştirilmesinin" başka bir örneği, felsefi yönden ağır "Gece dediğin, Köroğlu, kör evladı" (Rauşanov, 1995: 124), diye başlayan şiiridir. Türk halklarında ortak olan "Köroğlu" destanındaki körde/mezarda doğan çocuk hakkındaki süjeyi, şair şiirinde bir ayrıntı olarak almış, devamında da ayrıntıdan evrensel bilgiye geçerek gecenin karanlığı konusunu işlemiştir. Mağan Cumabayev'in şiirlerinde çok rastlanan gece-gündüz kavramlarının zıt manası Esengali'de:

Kün ağası kilt etse kır astıman,   Güneş ağası görünürse tepe altından,
Körge kirip ketedi kaşıp kelip.   Köre girer kaçarak gelip.
(Rauşanov, 1995: 124)

dizeleriyle tasvir edilmiştir. Şiirdeki ana fikir mecazlı şekilde:

Biz cerledik öldi dep şındıktardı,   Biz gömdük öldü diye gerçekleri,
Kanasında şındıktıñ tirlık bar-dı.   Aslında gerçeğin diriliği vardı.
Körde tuğan sabiler ösip çatır,   Mezarda doğan bebeler büyümekte,
Bilmeydi ali kulıktar, şındıktardı.   Bilmiyor henüz hileyi, zülümleri.
(Rauşanov, 1995: 124)

dizeleriyle ifade edilmektedir. Bu dizelerde şiir edebi sanatlar vasıtasıyla estetik değer kazanır. Mezardaki hayatla ilgili olarak Türk Dünyası kültürüne ait Köroğlu'ndan yansıyan mitolojik motif, şiirde felsefi görüşü estetik biçimde anlatmak üzere kullanılmaktadır. Boş nasihatler, yalın didaktik anlatmalardan ziyade bunun gibi yöntemlerin manzumenin estetik gücünü yükselteceği açıktır.

Yukarıdaki manzumede tabiat millî değerler bağlamında işlenmiştir. Aynı işleyişi, farklı bir açıdan Gülnar Salıkbay'ın aşağıdaki şiirinde de görebiliriz:

Tün. Avıl. İsi sur ettiñ...   Gece. Köy. Kokusu kurutulmuş etin...
Tentek cel tidi şaşım   Yaramaz rüzgâr dokundu saçım
Bir cıldız aktı – dir ettim,   Bir yıldız aktı, bir an titredim,
Tünniñ bir tamşı cası ma?   Gecenin bir damla yaşı mı?
(Salıkbay, 2001: 38)

Bu dizelerin Esengali'nin mısralarıyla millî değerler açısından benzerliği, şiire köy hayatının geleneksel yaşantısından "kurutulmuş et kokusu"nun yansımalarıdır. İkinci benzerlik ise, "gecenin gözyaşı" söz grubudur. İlk dizeye bütün köy gecesinin

manzarası sığmıştır. Gülnar Salıkbay'daki gece tasvirinin ikinci özgünlüğü, akan yıldızı gecenin bir damla yaşı olarak görmesindedir. Şairin duygusal ve bilgin şiir kahramanı, akan yıldızla saçına dokunan yaramaz rüzgârı zihin dünyasından uzak tutmaz. Burada gece, şairin ruhunun tedirgin hâlini, üzüntüsünü yansıtmada mühim role sahiptir:

<i>Uykı bizdi mensinbevege aynaldı,</i>	Uyku bizi takmamaya başladı,
<i>Kulak şirkin etsimeydi çaylı andı.</i>	Kulak bile duymuyor güzel şarkıyı.
<i>Karğıbaun üzip ketken töbet oy,</i>	Boynundaki bağı kopararak giden köpek ah
<i>Kara tünniñ burımına baylandı.</i>	Kara gecenin örülen saçına bağlandı.

(Salıkbay, 2001: 37)

Bu şiirde ele alınan dış dünyanın şairin "ben"iyle münasebetli olduğu bellidir. Kadın şairin, şiirinde geceyi örgülü saçlı olarak tasvir etmesinin sebebi şu şekilde açıklanabilir: "Örgülü saçlı kara gece", sevgilisini arayan, duygularına esir olan şiir kahramanının kendi içinden çıkan birikimidir. Onun aradığı "siz" şeklinde tasvir edilen ikinci şahıstır. Yani, gece süjesiyle birleşen tasvirde, "siz", bu süjenin hedeflediği objedir. Bu "siz" Salıkbay'ın şiirinde zincir vasıtasıyla, kendince özel bir kişiliğe bürünmüştür.

Sonuç olarak şunları söylemek mümkündür: Şiire yüklenecek ağır felsefi anlam yükünü sanatlı şekilde ifade etmede, tasvir yönteminin ayrı bir yeri olsa da, şiirdeki başarı şairin tasvir etme ustalığının, özgün ifadelerinin sonucudur. Herhangi bir tasvir yöntemi herhangi bir durumda başarıya ulaşamayacağından, ontoloji sırrına hâkim olan yeteneğin bilgeliği ve kavradığını söze dönüştürebilme ustalığı mutlaka gereklidir. Çağdaş Kazak şiirinin başarısının bir görüntüsü lirik tasvirdeki ustalık-taysa, bu, şairlerin mitolojik şiir unsurlarını da kendi eserlerinde başarılı şekilde işleyebilmelerinden kaynaklanmaktadır. Böylece geleneksel olan unsurlar da çağdaş şairlerin yetenekleriyle yeni bir ifade olarak ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- KASKABASOV, S. (2002), *Canazık*, Astana: Audarma Yayınları.
 KUNANBAYEV, A. (2004), *Şığarmalar*, 2.cilt, Almatı: Cazuşı Yayınları.
 CUMABAYEV, M. (1989), *Şığarmaları*, Almatı: Cazuşı Yayınları.
 RAUŞANOV Y. (1995), *Kara Bauır Kaskaldak*, Almatı: Calın Yayınları.
 ŞAPAY, T. (2000), *Şın Cürek – Bir Cürek*, Almatı: Cazuşı Yayınları.
 SALIKBAY, G. (2001), *Aspandağı Añsarım*, Almatı: Cazuşı Yayınları.